

Podcast Konkurrenten

Avsnitt 72: Hur EU:s konkurrenspolitik kan anpassas för ökad konkurrenskraft

Textversion av Konkurrenten avsnitt 72 (publicerat 1 november 2024), vill du hellre lyssna på avsnittet kan du ta del av det på vår webbplats [Avsnitt 72: Hur EU:s konkurrenspolitik kan anpassas för ökad konkurrenskraft](#).

Marie Strömberg Lindvall:

Hej och välkommen till Konkurrenten! I dag ska vi prata om konkurrenskraft och inom ramen för det, konkurrensfrågor. Vi ska framför allt göra det utifrån Mario Draghis rapport The future of European competitiveness, en rapport beställd av EU-kommissionen och publicerad tidigare i år. Kanske nämner vi också Enrico Lettas rapport Much more than a market, som kom till på initiativ av Europeiska rådet.

Marie Strömberg Lindvall:

Men som sagt, ämnet för dagens avsnitt av Konkurrenten är den pågående diskussionen om konkurrenskraft, särskilt med koppling till konkurrens. Jag heter Marie Strömberg Lindvall, och de jag ska prata med i dag är två av mina kollegor här på Konkurrensverket: Staffan Martinsson och Michele Casagrande.

Staffan Martinsson:

Tack!

Michele Casagrande:

Tack!

Marie Strömberg Lindvall:

Välkomna båda två! Innan vi dyker djupare in i konkurrensfrågorna, kanske vi ska börja med att berätta lite mer om Mario Draghi och vad hans rapport handlar om. Kan du ge en kort översikt, Michele?

Michele Casagrande:

Ja, Mario Draghi är före detta italiensk premiärminister och tidigare chef för Europeiska centralbanken. Han är en mycket respekterad figur inom EU-kretsar och allmänt ansedd som en tung ekonomisk röst, vilket ger tyngd åt det han för fram.

Marie Strömberg Lindvall:

Och den här rapporten som han nu har satt sitt namn på, vad handlar den om? Kan du ge oss en översiktlig bild?

Michele Casagrande:

Ja, rapporten är beställd av kommissionen och i den målar Draghi upp en ganska oroväckande bild av EU:s konkurrenskraft och det faktum att Europa släpar efter. Han lyfter fram utmaningar inom digitalisering, avkarbonisering och behovet av försvarskapacitet. Dessa faktorer är avgörande för ett konkurrenskraftigt EU, och enligt Draghi är de utmaningar vi står inför av existentiell karaktär.

Marie Strömberg Lindvall:

Så vårt välfärdssamhälle och vårt sätt att leva står på spel, enligt rapporten?

Michele Casagrande:

Precis. Vi måste öka produktiviteten och påskynda tillväxten. Draghi menar att det krävs en radikal förändring. Rapporten identifierar tre områden som behövs för tillväxt och konkurrenskraft: att minska investeringsgapet gentemot globala konkurrenter genom större satsningar på innovation, tillväxt via avkarbonisering, och säkerhet.

Marie Strömberg Lindvall:

Hur ska vi beskriva avkarbonisering?

Michele Casagrande:

Avkarbonisering handlar om att minska koldioxidutsläpp och se klimatåtgärder som en tillväxtmöjlighet, till exempel genom att utveckla tech-industrin. Den tredje punkten i rapporten är säkerhetsaspekter, vilket är särskilt viktigt i vår oroliga värld.

Marie Strömberg Lindvall:

Så vi har investeringskapital, avkarbonisering och säkerhetsfrågor.

Michele Casagrande:

Ja, och enligt rapporten krävs väldigt stora investeringar, upp till 800 miljarder euro per år som saknas för närvarande.

Marie Strömberg Lindvall:

Det är en rätt dystert bild.

Michele Casagrande:

Nej, verkligen inte en positiv bild, men Draghi menar att Europa måste samla sina krafter och agera.

Marie Strömberg Lindvall:

Själva debatten om konkurrenskraft har pågått länge. Varför är den här frågan aktuell just nu?

Michele Casagrande:

De här frågorna har diskuterats i över 20 år, och rapporter har tagits fram under den tiden. Men trots detta har den negativa trenden inte brutits, så nu görs nya försök att vända trenden.

Marie Strömberg Lindvall:

Så den här rapporten har gett ny fart åt diskussionen?

Michele Casagrande:

Ja, och detta togs även upp under Sveriges ordförandeskap, vilket lyfte debatten.

Marie Strömberg Lindvall:

Staffan, vill du tillägga något om kontexten? Jag förstår att den här diskussionen inte är ny men har fått ny energi.

Staffan Martinsson:

Konkurrenskraftsfrågor berör både enskilda länder, till exempel med skatte- och pensionssystem, men också EU:s inre marknad, som är viktig för företagens konkurrenskraft. Därför är de här frågorna också aktuella på EU-nivå.

Marie Strömberg Lindvall:

Och båda rapporterna är ju initierade på EU-nivå.

Michele Casagrande:

Ja, och vi måste komma ihåg den politiska processen. Det har varit EU-val i år, och vi får en ny kommission den 1 december. Rapporterna från i år är en del av processen för att sätta agendan för de kommande åren.

Marie Strömberg Lindvall:

Draghi lyfter att konkurrens är viktigt, och det finns överväldigande bevis för att starkare konkurrens leder till lägre priser och högre produktivitet. Men han påpekar också att EU konkurrenspolitik behöver anpassas för att vara mer framåtblickande och agil. Hur ska det gå till?

Staffan Martinsson:

Han framhåller betydelsen av konkurrens och menar att konkurrensen har försämrats de senaste årtiondena med mer koncentrerade marknader och högre marginaler hos företag. Detta kan tyda på att vi behöver en mer kraftfull

konkurrenspolitik. Samtidigt frågar han sig om för hård konkurrens kan stå i vägen för att företag ska kunna bli produktivare och innovativa. Han menar att en alltför strikt konkurrenspolitik kan krocka med behovet av att europeiska företag växer och kan konkurrera globalt.

Marie Strömberg Lindvall:

Hur kan för hård konkurrens vara ett problem?

Staffan Martinsson:

Det är två sidor av samma mynt. Konkurrens främjar produktivitet och innovation, men Draghi oroar sig för att den också kan hämma företag som behöver växa. Företag behöver växa för att konkurrera globalt, men strikta regler om förvärvskontroll kan hindra detta.

Marie Strömberg Lindvall:

Vi har sett exempel som när Volvo ville köpa Scania för cirka 25 år sedan och det stoppades.

Staffan Martinsson:

Ja, precis. Det har varit liknande fall, som när Siemens ville köpa Alstom för fem år sedan, men affären förbjöds av kommissionen, vilket ledde till debatt på hög politisk nivå om förvärvskontroll.

Marie Strömberg Lindvall:

Har det hänt något nytt inom området, eller ser det ut som för 20 år sedan?

Michele Casagrande:

Efter att Siemens-Alstom-affären stoppades, lyfte Frankrike och Tyskland upp frågan igen. Sen 2019 har vi haft flera kriser som gett bränsle åt debatten om hur konkurrenspolitiken kan stödja ökad konkurrenskraft i EU.

Marie Strömberg Lindvall:

Då skulle jag vilja bena ur konkurrens och konkurrenskraft. Vad är skillnaden?

Michele Casagrande:

Ja, konkurrenskraft är ett bredare begrepp än konkurrens. Det som vi håller på med här på verket är ju konkurrenstillsynen, och det är väldigt specifika regler som vi pratar om. Det är formell kontroll och det är en del av konkurrenskraften. Där finns konkurrensfrågor som en del av det, men det handlar ju om industripolitik, det handlar om energipolitik. Det handlar om mycket annat än rena konkurrensfrågor som vi håller på med.

Staffan Martinsson:

Vi från konkurrensmyndigheter brukar framhålla att det är konkurrens på hemmaplan som skapar företag som är konkurrenskraftiga även globalt. Och den här fokusen på storlek är något som jag inte riktigt ser att vi vänder oss emot när

vi prövar företagskoncentrationer. Det är inte storleken i sig som är i fokus utan att företag inte blir dominerande eller att konkurrensen skadas. Så att säga, det kanske är viktigt att påpeka att det liksom inte är ett hinder i sig att bli stor. Konkurrenstillsynen sätter inte hinder att växa på egna meriter.

Michele Casagrande:

Och konkurrenspolitik och konkurrenstillsyn diskuteras inte i ett vakuum, utan det finns ju till för att ekonomin ska fungera och vårt välfärdssamhälle ska kunna växa och fortsätta. Att vi ska ha råd med den livsstil som vi har idag. Och det är därför som frågorna är så viktiga på politisk nivå. Det är inte konkurrenskraft i sig, utan det är vårt samhälle som är beroende av en konkurrenskraftig ekonomi.

Marie Strömberg Lindvall:

Om vi då ska fokusera lite mer på de här förslagen, de här tio förslagen i rapporten, som handlar om hur konkurrenstillsynen ska bli vassare och bättre. Flera av de här frågorna som vi har nämnt här nu, som du är inne på, Staffan, är frågor som diskuterats i 20 år, och du nämner också mycket att det inte är några jättenya frågor. Men de diskuteras igen med kraft, av de skäl som vi har uppgett här. På listan står tio olika förslag; vi kommer inte kunna gå igenom alla, men vi kan väl titta lite närmare på några av dem, och ni kan välja och vraka lite grann av dem ni tycker är intressanta att lyfta och som mest lämpar sig att ta upp här. Om du börjar, Staffan, med något av de här förslagen som du tycker det finns skäl att lyfta.

Staffan Martinsson:

Jag kan börja med det första förslaget, som går ut på att man ska lägga större vikt vid innovation och vara mer framåtblickande. Anledningen till att han pratar om det här är väl att innovation har fått en allt större betydelse i många branscher och att det är viktigare nu att beakta de aspekterna. Jag skulle nog säga att det har skett en utveckling de senaste åren där innovation har fått större betydelse i konkurrensärenden. Man tittar inte bara på pris, utan även på kvalitet och innovation, konsumentens valmöjligheter och andra aspekter. Det här har framför allt varit en stor fråga i de branscher där forskning och utveckling är viktig för konkurrensen, till exempel inom läkemedel och medicinteknik.

Marie Strömberg Lindvall:

Så du menar att det här förslaget som läggs fram i rapporten, att man ska lägga större vikt vid innovation och vara mer framåtblickande, egentligen är en process som redan har påbörjats?

Staffan Martinsson:

Ja, jag skulle nog säga att det är något som har pågått ett tag, och att det pågår. Då föreslår man att det ska skärpas ytterligare, och att det ska läggas större vikt vid innovation. I de ärenden som är mest omtalade, där innovationen varit en fråga, har man sett att företagsammanslagningar kan vara negativa för innovationen.

När två konkurrerande företag som tävlar om att utveckla nya produkter går ihop, minskar trycket på dem att vara uppfinningsrika. Då har man kanske fått sälja av en del av sin verksamhet för att få genomföra förvärvet. Men det kan även ha positiva effekter på innovationen, och kommissionen framhåller i sina riktlinjer att det finns sådana positiva effekter. Dessa förvärv som har positiva effekter på innovation kanske inte har några konkurrensproblem från början och därför blir de aldrig en del av beslutet och inte lika omdebatterade.

Michele Casagrande:

Det läggs stor vikt vid innovation i den här rapporten för att vi ligger bakom våra konkurrenter. När vi tittar på USA ser vi att de har kommit längre; de har fler innovationer, fler innovativa företag. Man är rädd att konkurrensreglerna och det sätt vi ser dem på kan stå som ett hinder.

Marie Strömberg Lindvall:

Mer innovation, mer hänsyn till innovation i tillsynen, en process som, om jag förstår det rätt, redan pågår i viss mån.

Staffan Martinsson:

Det Draghi lyfter fram är att man ska bli ännu mer framåtblickande än man kanske har varit hittills för att säkerställa att man inte bromsar innovation och den kraft som finns.

Marie Strömberg Lindvall:

Göra ännu mer av det man redan gör, i viss mån.

Staffan Martinsson:

Ja, som jag uppfattar det föreslår han inga förändringar av regelverket, utan det handlar om ett synsätt som är mer framåtblickande än hittills.

Marie Strömberg Lindvall:

Det var första förslaget i rapporten, större hänsyn till innovation. Ett annat förslag i rapporten är att lägga större vikt vid frågor som rör säkerhet, motståndskraft och risk för störningar i ekonomin när man tillämpar konkurrensreglerna. Kan du utveckla det lite grann?

Staffan Martinsson:

Ja, frågorna om motståndskraft och störningar i leveranskedjor fick mycket uppmärksamhet under pandemin och kriget i Ukraina, och det har diskuterats sedan dess om och på vilket sätt sådana aspekter ska beaktas i konkurrenstillsynen. På Konkurrensverket har vi i rapporter pekat på att koncentrerade marknader medför högre sårbarhet genom att företagen kan bli beroende av insatsvaror från en eller ett fåtal leverantörer. Detta är inte bara en fråga på global nivå, som beroendet av gas från Ryssland eller vissa metaller från Kina, utan det kan även vara på nationell nivå. Man kanske minns när det för några år sedan blev väldigt långa väntetider för att få ett pass därför att den enda

maskinen som tillverkade passen var trasig. Sådana beroenden gör att man blir väldigt sårbar, och därför är konkurrensutsatta marknader mer flexibla och motståndskraftiga. Det finns en koppling mellan konkurrensutsatta marknader och motståndskraft, flexibilitet och förmåga att hantera störningar. Det är en koppling som jag tycker är bra att han tar upp, och han menar att de här frågorna ska få större vikt än de har idag, särskilt för de sektorer han tycker är strategiska, till exempel energi och försvar.

Marie Strömberg Lindvall:

Du menar att frågan om säkerhet...

Staffan Martinsson:

Ja, hur ska man beakta beredskapsfrågor, säkerhet och att inte vara beroende av enskilda leverantörer?

Marie Strömberg Lindvall:

Tycker du det är huvuddragen i det där förslaget?

Staffan Martinsson:

Man skulle kunna tolka förslaget som att exempelvis förvärvsprövningar ska gå längre än att bara titta på konkurrensen och även ta in andra aspekter. Men eftersom han samtidigt säger att han inte ser framför sig några lagändringar, är jag inte säker på att det är det han menar. Det skulle kunna vara någon separat myndighet som ger underlag till kommissionen i deras bedömningar och att de väger in olika aspekter här. Vi får se hur diskussionen utvecklas där.

Marie Strömberg Lindvall:

Men jag måste fråga, är det där någonting nytt, eller är det diskussioner som har pågått tidigare, just den aspekten?

Staffan Martinsson:

Aspekten att lyfta in helt andra saker har funnits i andra rapporter som tagit upp det här, särskilt i närtid. Det är pandemin och kriget i Ukraina som har satt ljuset på de här frågorna.

Marie Strömberg Lindvall:

Så frågan levde även tidigare, så att säga?

Staffan Martinsson:

Ja, och det har tillkommit andra regelverk också. Vi har ju regler om utländska direktinvesteringar som Inspektionen för strategiska produkter har tillsyn över. Det är inte vi som har det, men det är också ett sätt att säkerställa att inte utländska företag tar över så kallad skyddsvärd verksamhet.

Marie Strömberg Lindvall:

Då tar vi oss vidare till ett annat av de här tio förslagen. Och en fråga som inte är helt ny för mig är att man ska införa ett nytt konkurrensverktyg. Michele, kan du utveckla vad det är frågan om? Vad sägs här?

Michele Casagrande:

Ja, det handlar ju om att konkurrensmyndigheter behöver nya verktyg i tillägg till de som redan finns, som vanliga konkurrensregler, alltså förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete, förbud mot missbruk av dominerande ställning och förvärvskontroll. Det handlar om att kunna åtgärda strukturella konkurrensproblem som är svåra att komma åt med de nuvarande regelverken.

Marie Strömberg Lindvall:

Kan du konkretisera lite? Jag ska också säga att vi har pratat om just det här i ett tidigare avsnitt, men för den som inte vill lyssna på det avsnittet kanske du ändå kan ge ett konkret exempel på vad det kan vara.

Michele Casagrande:

Ett konkret exempel kan vara att på digitala marknader ser man vissa beteendemönster som är svåra att lösa med de vanliga reglerna, och det är därför som också Digital Markets Act har tagits fram. Idén om ett nytt verktyg diskuterades på EU-nivå för fem år sedan och integrerades sedan i det som blev Digital Markets Act.

Marie Strömberg Lindvall:

Så den idén återlanseras lite grann här, kan man säga?

Michele Casagrande:

Exakt, i vissa specifika sektorer och situationer kan det vara bra att ha ett sådant tilläggsverktyg. Frågan diskuteras inte bara på EU-nivå utan även i Sverige och andra länder. I Sverige pågår en utredning om ett sådant verktyg, i Norge ligger ett förslag i Stortinget, Danmark fick ett nytt verktyg tidigare i år, och i Tyskland tror jag det var förra året. Storbritannien fungerar lite som förebild här.

Marie Strömberg Lindvall:

Vad kan det där verktyget göra, så att säga?

Michele Casagrande:

Det kan ge konkurrensmyndigheten möjlighet att formellt utreda hur konkurrensen fungerar på en marknad och föreslå åtgärder för att lösa strukturella problem som finns på marknaden. Det är inte enstaka företag och deras beteende utan mer strukturella frågor som påverkar hela marknaden.

Marie Strömberg Lindvall:

Handlar det om marknadsstrukturer?

Michele Casagrande:

Ja, särskilt på digitala marknader har vi sett hur en viss marknadsstruktur har utvecklats under de senaste tio åren, där väldigt stora globala jättar har vuxit fram. Det skapar vissa hinder för nya aktörer att komma in på marknaden, med stora nätverkseffekter och andra utmaningar. Tanken är att dessa strukturella omständigheter ska kunna åtgärdas.

Marie Strömberg Lindvall:

Med hjälp av dessa nya verktyg, som framgår tydligt i det här förslaget i rapporten. Men arbete pågår också kring sådana verktyg i olika länder i EU. Så det här är också något som redan är igång?

Michele Casagrande:

Ja, på nationell nivå pågår diskussioner i flera länder om att införa sådana verktyg. Men nu är frågan om det behövs ett sådant verktyg även på EU-nivå, i tillägg till exempelvis Digital Markets Act.

Marie Strömberg Lindvall:

Vi går vidare till nästa förslag. Jag följer "varannan gång"-principen, så nu vänder jag mig till dig, Staffan.

Staffan Martinsson:

Ja, jag vill ta upp en fråga nära Konkurrensverket, nämligen att förenkla och påskynda konkurrenstillsynen, samtidigt som den blir mer förutsägbar för företagen. Här finns en viss motsättning mellan behovet av noggranna utredningar och att vara förutsägbar för företagen, så att det inte tar för lång tid.

Marie Strömberg Lindvall:

Vad menas med att det ska vara förutsägbart för företagen?

Staffan Martinsson:

Att det är förutsägbart vad som är tillåtet och inte tillåtet. Konkurrensreglerna är mycket fall-till-fall-bedömningar, och nya affärsmodeller och beteenden uppstår ständigt, som kanske inte prövats förut. Våra noggranna utredningar är till för att, om vi ingriper, kan det få stora konsekvenser för företagen – både i form av böter och förändringar av deras beteende. Samtidigt är vi noga med att inte ingripa mot något som faktiskt kan vara positivt. Därför är utredningar ofta långa och omfattande. Men nackdelen är att det tar tid, och företagen får vänta, samt att de belastas av många frågor från oss. Det finns företag som riskerar att bli utestängda från marknaden och är måna om att det går snabbt, så det finns en poäng i att förenkla och påskynda konkurrenstillsynen.

Marie Strömberg Lindvall:

Det ska gå snabbare och bli enklare enligt det här förslaget. Men finns det några konkreta idéer i förslaget om hur det ska gå till?

Michele Casagrande:

Jo, som Staffan redan nämnde, har det redan gjorts förenklingar för företagsförvärv, med ett förenklat förfarande på EU-nivå. Men konkurrenspolitik på EU-nivå handlar inte bara om förvärv utan även om statsstöd, och flera av de förenklingsförslag som Draghi lägger fram gäller statsstödet. Behovet av stora investeringar med offentliga medel gör att man vill att processen ska bli mindre tungrodd och att finansiering ska kunna godkännas snabbare.

Marie Strömberg Lindvall:

Och det är ingen ny diskussion heller, kanske?

Michele Casagrande:

Nej, det är ingen ny diskussion. Under de senaste åren, med kriser som corona och Ukraina-kriget, har frågan varit uppe och nya ramverk har införts för att göra det lättare att ge statligt stöd.

Marie Strömberg Lindvall:

Då stannar vi med de förslagen. Som sagt, det är tio förslag i den här rapporten. Vi har lyft några som kändes extra relevanta att prata om. Vad händer nu när rapporten är publicerad? Vad kan vi förvänta oss framåt?

Michele Casagrande:

En reflektion är att det redan pågår en viss anpassning av regelverket och tillämpningen, särskilt på EU-nivå, för att möta stora utmaningar som digitalisering, grön omställning, krissituationer och geopolitiska förändringar. Nya verktyg har tillkommit och andra utreds, och riktlinjer för tillämpningen har reviderats för att ge vägledning i nya frågor. Förenklade processer för enklare företagsförvärv har tillkommit, som en anpassning efter en föränderlig värld. Samtidigt måste vi också se rapporten i en politisk kontext.

Michele Casagrande:

Inom kort får vi en ny kommission, och rapporten kommer väga tungt när kommissionen inleder sitt arbete. Inom konkurrensområdet får vi en ny kommissionär, Teresa Ribera, som snart ska frågas ut av utskotten i Europaparlamentet. Det blir intressant att se vilka synpunkter hon framhåller om konkurrenspolitikens roll i den bredare debatten. En uppdragsbeskrivning har tagits fram för henne, och den innehåller många av de rekommendationer som finns i rapporten. På din fråga om vad som händer närmast, utöver den nya kommissionären, kommer rapporten att diskuteras i olika forum under kommande månader. Debatten om konkurrenskraft kommer inte att försvinna utan fortsätter vara relevant både i Sverige och på EU-nivå.

Marie Strömberg Lindvall:

Så vi får kanske möjlighet att återkomma till de här frågorna i ett kommande podcastavsnitt. Det ser jag fram emot. Med det avrundar vi den här diskussionen om konkurrensfrågor. För den som vill läsa mer om rapporterna som nämnts, framför allt dagens rapport men även andra, finns länkar upplagda på podcastavsnittets webbsida. Där kan man klicka sig vidare till de aktuella sidorna. Tack för att ni deltog och pratade i det här podcastavsnittet. Tack, Staffan Martinsson!

Staffan Martinsson:

Tack så mycket!

Marie Strömberg Lindvall:

Tack, Michele Casagrande!

Michele Casagrande:

Tack!

Marie Strömberg Lindvall:

Jag heter Marie Strömberg Lindvall. Tack för att ni lyssnade.